

**DIMENSIUNILE
ONTOLOGICE,
FILOZOFICE ȘI
ESTETICE
ALE VIETII ȘI OPEREI
ACADEMICIANULUI
CONSTANTIN
POPOVICI
(LAUDATIO)**

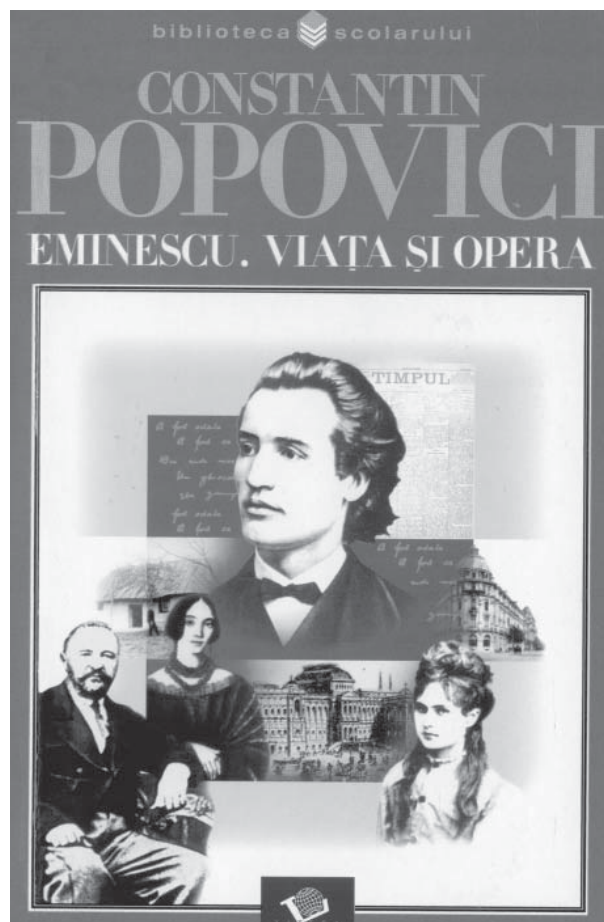
Dr.hab. Dragoș VICOL

În decembrie 1991 eminentul critic și istoric literar Laurențiu Ulici, pe atunci vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din România, mi-a înmănat, în lipsa președintelui Mircea Dinescu din țară, în mod cu totul festiv, carnetul de membru al Uniunii Scriitorilor din România, filiala București. În timpul recepției, organizate anume cu acest prilej la Casa Vernescu, strălucitul critic mi-a împărtășit gândul de a edita un dicționar, în felul său unic, care ar cuprinde numele și operele cele mai reprezentative ale tuturor scriitorilor români de pe mapamond. Inițiativa lui Ulici, trebuie să recunosc, mi s-a părut temerară, mai ales că un asemenea proiect presupunea depunerea de eforturi sisifice, corolare unei apariții de excepție, chiar de pionierat în contextul întregii bibliografii pan-românești.

Sigur că eventuala mea „misiune” viza familiarizarea Bucureștiului literar cu „fauna și flora” scriptică a Basarabiei. Minunatul prozator Marius Tupan, redactorul-șef al „Luceafărului”, care îl seconda peste tot și în permanență pe maestrul Ulici, a venit imediat cu rugămintea expresă de a mă îndemna să pun vârtos umărul la contribuție, mai ales că datele prezentate de Uniunea Scriitorilor de la Chișinău nu comportau întotdeauna un caracter consecvent și exhaustiv. Eram un novice în capitala României, fiind inițial tentat să dau înapoi, însă recenta calitate de membru al Uniunii Scriitorilor din România (în Uniunea noastră, cea de la Chișinău, am fost acceptat, după mai multe tentative nereușite, abia în octombrie 1992 și atunci la insistențele bătaioase multiple și cu prezentarea de

argumente evidente de către Nicolae Dabija, Andrei Țurcanu, Gheorghe Vodă și Victor Dumbrăveanu, care mi-au oferit cu maximă disponibilitate și afecțiune recomandările de rigoare și au luptat la propriu, cot la cot, în Consiliu ca să fiu promovat. Stima și recunoștința mea pentru acești veritabili mântuitori, dar, mai ales, mântuitori de condei!) mă obliga să confirm imensa și nesperata încredere ce mi se acordase anume mie.

Spre finalul recepției, Laurențiu Ulici mi-a mărturisit abătut că se confrunta cu o dificultate majoră, mai ales, în ceea ce privește conturarea panoramei literare din Bucovina ex-sovietică. Ce-i drept, îmi spuse, nu reușise să-i contacteze deocamdată pe Vasile Tarâțeanu de la Cernăuți și nici pe Arcadie Suceveanu de la Chișinău. La compartimentul „Scriitori români originari din Ucraina” îi avea trecuți deja în notițele sale pe Grigore Bostan, Grigore Crigan, Simion Gociu, Vasile Levițchi, Mircea Lutic, Mihai Prepelită, Arcadie Suceveanu, Vasile Tarâțeanu și Ilie Zegrea. Le reconstituiuse, în mare parte, fidel și titlurile celor mai valoroase ediții, pregătindu-le să le integreze, ca atare, circuitului

Exemplara lucrare monografică “Eminescu. Viața și opera” de acad. Constantin Popovici, ajunsă la a VI-a ediție

extranațional. Nu identificase însă, fatalmente, nici un critic și istoric literar. „Să nu existe în dulcea Bucovina nici un exeget de vocație?”, stăruie cu glasul său grav, în atare momente, Laurențiu Ulici. I-am risipit imediat incertitudinea apăsătoare: „Cum să nu, e vorba de harnicul și merituosul cercetător Constantin Popovici. Pe ceilalți câți or mai fi, din păcate nu-i știu”, am recunoscut sfios ca un elev diafan în fața profesorului titrat și de temut. „Exact, exclamase Ulici plin de exuberanță, am impresia, tinere, că îmbătrânesc subit, altfel nu-mi pot explica faptul că am omis, ca un amnezic, numele lui Constantin Popovici, autorul valoroasei monografii „Eminescu. Viața și Opera”.

Astfel, deși cele patru ediții fuseseră, în pofida circumstanțelor istorice, editate în grafie chirilică, exe-geza lui Constantin Popovici trecuse totuși Prutul și era cunoscută, ba chiar recunoscută aici la București. Prin gura aurită a lui Laurențiu Ulici, Bucovina își adjudecase plenar criticul său de valoare, sincronizat deplin cu procesul literar românesc în persoana eruditului și subtilului cercetător *de profundis* Constantin Popovici. Laurențiu Ulici se bucura ca o odraslă

**Profesor universitar Irina MAVRODIN,
Universitatea București**

„Îmi spun încă o dată: cât de puține lucruri știm despre frații noștri de dincolo de Prut! Cât de puține lucruri știm despre scriitorii și artiștii români de dincolo de Prut, despre intelectualii de dincolo de Prut! Relația dintre noi este atinsă de o marcată disimetrie, sub raportul cunoașterii reciproce, intelectuale și artistice: în plan cultural, noi știm mult mai puțin despre ei decât ei despre noi. (Cât mă doare că trebuie să vorbesc despre ei și despre noi, să subliniez, prin aceste pronume, o separare pe care totuși nu o simt în sufletul meu!). Dovadă și acest exemplu care urmează. Nu-i normal ca eu, scriitor și filolog român, să nu fi știut până acum că există o importantă monografie Eminescu scrisă de Constantin Popovici, academician, de mare prestigiu, din Republica Moldova. Țin, în sfârșit, în mână această carte care se află la a VI-a ediție, revăzută și completată, și despre care autorul ei poate să spună: „Drumul parcurs de peste o jumătate de secol alături de Eminescu mi-a îmbogățit mintea, mi-a înălțat sufletul și m-a ferit de lucruri de ocară”.

Monografia „Eminescu. Viața și opera”, Editura Litera Internațional, Chișinău, 2005, de Constantin Popovici, urmează după cinci ediții apărute în 1974, 1976, 1982 (în limba rusă), 1988 și 2001. Ediția actuală, foarte frumoasă din punct de vedere grafic și cu un bogat set de fotografii. După cum ne spune autorul, în al său „Comentariu la o nouă ediție”, ne aflăm în fața unei „lucrări de sinteză, privită prin prisma unei dialectici de interacțiune și interferență a căilor vieții și creației poetului”, obținându-se, după cum a remarcat membrul corespondent Mihail Dolgan, „o împletire organică a descrierii vieții, cu interpretarea operei și interpretării operei cu descrierea vieții”.

Și, într-adevăr, spre deosebire de alte monografii (și chiar de ceea ce este anunțat prin titlul cărții: „Viața și opera”), această doctă monografie nu procedează la obișnuita separare, ci urmărește în paralel, cu strictețe, cele două planuri, care se hrănesc unul din celălalt, relație analizată cu multă finețe, acribie critică, dar și pe baza unor probe de necontestat, care fac apel, între altele, și la variantele păstrate în sertar.

Este, pentru Constantin Popovici, CARTEA VIEȚII SALE, o carte care i-a cerut nu numai o documentare cu adevărat uriașă, dar și o extraordinară vocație și fidelitate față de cauza literaturii române, emblematic întruchipată prin geniul eminescian”.

neprihănită: unitatea spirituală a tuturor provinciilor istorice devenea, în fapt, de netăgăduit, Țara Fagilor își avea nu doar poezii, prozatorii, dramaturgii autentici, ci și criticul ei de vocație, criticul literar cel mai re-prezentativ al Bucovinei.

* * *

Structurat alfabetic cu maximă rigurozitate și acribie savantă, în virtutea specificului majorității lucrărilor docte, de popularizare, enciclopedice și „recuperatorii”, Dicționarul „Scriitori români din afara granițelor Țării” a apărut peste câțiva ani, în vara anului 1996 la București, beneficiind de girul Uniunii Scriitorilor din România, sub auspiciile Fundației „Luceafărul”. Am asistat, învăluit de tainice emoții, la lansarea impozantului tom, care, în pofida faptului că nu are pagini prea multe, se impune prin primatul actului recuperatoriu neprecupețit, al ineditului, al valențelor sincronizante, al pionieratului deplin, în definitiv. La pag.70, personalității integre a academicianului Constantin Popovici i se „ata-

șează” următoarea informație totalizatoare și extrem de edificatoare: „născut la 21 mai 1924; critic și istoric literar, absolvent al Universității din Cernăuți; - Bucovina (Ucraina).

Cele mai meritoase exegeze (ediții princeps):

- *Mihai Eminescu. Studii și articole* (1966, Chișinău);

- *Eminescu. Viața și Opera* (1972, Chișinău);

- *Ion Creangă și basmul est-slav* (1977, Chișinău);

- *Pagini de prietenie literară* (1978, Chișinău);

- *Aprecieri și medalioane literare* (1979, Chișinău).

Laurențiu Ulici părea satisfăcut și împlinit (deși extrem de rar nutrea această senzație-miraj) de rotunjirea unui nou „cruț” critic, de elaborarea minunatului dicționar, care îl reprezintă și care fortifică sublim ideea unității și unicității literaturii române și a creatorilor ei de pretutindeni.

De ce am insistat să evoc detaliat niște amintiri, care în raport cu omagierea distinsei personalități a academicianului Constantin Popovici pot părea, aceste crâmpie, disperate? Fiindcă sentimentul plin pe care îl trăiesc astăzi certifică „fuzionarea” destinelor scriptice, atât de prolifere și echidistante analitic, ale lui Laurențiu Ulici cu cel al descăleătorului din Țara Fagilor Constantin Popovici. Contiguitățile de ordin literar, etic, estetic, conceptual și filosofic sunt mai mult decât simptomatice. Ambii savanți, prin prisma stilului academic solemn, circumscris temelor majore și autorilor fundamentali ai literaturii naționale, au atins unda izvoarelor ancestrale. De acolo au săpat, când în stâncă de piatră, când în albie de lut, când în matcă de râu, adunând cu buzele, picur cu picur, roua literaturii române și transformând-o miraculos în balsam purificator. În diferite colțuri de țară, dar slujind până la sacrificiu același ideal nobil, ascultând smeriți porunci de Sus și „transcriindu-le” apoi meteoric pe Pagini imaculate de Destin. Laurențiu Ulici a fost un visător incurabil! El se acoperea oniric, în fiecare zi, cu feeria literaturii eterne și adormea. Somnul îi prilejuia cele mai suave imagini și portrete artistice nepieritoare. Această vrajă, odată deșteptată, se revărsa tumultuos în operele sale, devenite de căpătâi pentru critica și istoria noastră literară.

Constantin Popovici, pe de altă parte (de fapt, pe aceeași, a viziunii ontice asupra vieții!), ne convinge de niște legități obligatorii, știute de când Lumea, dar încă nerostite de nimeni. Domniei Sale îi revine misiunea majoră de a cuvânta lucruri și fenomene cunoscute doar de adâncul sufletului și puse pe buzele miruite cu fior de Sfinții Părinți: ***A cugeta nu înseamnă a trândăvi. Există o muncă văzută de toți și una care nu se vede. A visa însemnează a semăna; a gândi însemnează a făptui. Brațele care scriu, muncesc, degetele care***

răsfoiesc cărți lucrează și ele. Privirea spre cer e o Acțiune Binecuvântată.

Și mai știu că această Literatură, cât timp îl are în Basarabia și Bucovina pe academicianul Constantin Popovici, nu se zbate în zadar. Există pentru viitorime, având un trecut demn și un prezent plin de anxietate. Și mai știu că Thales a stat 4 ani imobilizat, total nemișcat, dar la capătul acestui supliciu carnal a pus bazele științei filosofice. Sunt ferm convins de faptul că voi fi întrebat într-o zi de unii semeni de-ai noștri: „La ce ne mai trebuie scriitorii, gânditoriiăștia, doar sunt niște leneși și niște trândavi?”. Și mai știu și ce le voi răspunde, privindu-le cu indulgență neștiința crasă: „Pentru mine, în comparație cu voi, scriitorii, cugetătorii nu sunt niște leneși și niște trândavi, sunt niște suflete zvăpăiate. Este mare nevoie de scriitori, de cei care cugetă și scriu neconținut, în primul rând, este nevoie pentru a spăla troglodirea celor care nu gândesc și nu scriu niciodată”. Și gândul îmi va tresări ca o săgeată slobozită din arc, îmi va fugi năvalnic spre Eminescu al academicianului Constantin Popovici, care este Eminescu nostru, al tuturor, al Universului întreg.

O ediție memorabilă: *Viața și Opera* acad. Constantin Popovici între copertele unui tom antologic

Goethe afirma că Napoleon este rezumatul Universului. Eminescu, ne convinge stoic Constantin Popovici, reprezintă, în schimb, rezumatul, Esența Iubirii. Pilon spiritual pe care se sprijină Universul belic al lui Napoleon. Dacă Bonaparte a dominat Lumea prin patima armelor, Eminescu a domolit-o prin Patima Dragostei, flacăra care mistuie mai avan decât para războiului. Cartea de Temelie a întregii sale Creații, a academicianului Constantin Popovici, este indubitabil exegeza „Eminescu. Viața și Opera”, contribuție ajunsă, în anul 2005, la cea de-a VI-a ediție.

Academicianul Constantin Popovici a stăruiț îndelung asupra operei eminesciene tocmai pentru a rescrie, ca odinioară Sadoveanu, mai bine ceea ce i s-a părut că mai trebuie o dată (dar oare numai o dată!) validat, accentuat, reținut și, mai ales, conștientizat. Subtilul exeget își motivează, perfect persuasiv și amplu argumentat, predilecția, am zice obsesivă (în sensul cel mai nobil al termenului), pentru cercetarea *in nuce* a universului spiritual eminescian. Criticul justifică, disociază, compară, tranșează, discerne, radiografiază, concluzionează, ajungând doar astfel la esențele mirifice eminesciene. Iată o mostră în această ordine de idei: „Am căutat să intuiesc doleanțele cititorului meu, mulți ani văduvit de sacra-i comoară. Într-un cuvânt, am găsit de cuviință să stau de vorbă cu el, ținând cont de nivelul cunoașterii și dorinței nebănuite de a pătrunde în Împărăția Luceafărului. Pornind de la acest complex de probleme, am încercat pe rând să-l studiez după teme, genuri, etape etc. În procesul investigațiilor, am purces la realizarea unei lucrări de sinteză, privită prin prisma unei dialectici de interacțiune și interinfluență a căilor vieții și creației poetului”.

Constantin Popovici este un critic „reacționar” (a se citi: extrem de sensibil), în sensul că reacționează prompt la toate sugestiile, observațiile și doleanțele (pozitive, dar și rău-intenționate) care au fost operate asupra textului exegezei de către Timp, în primul rând, și de către unii „confrați” din arealul critic, în plan secund, dar deloc neglijabil: „Cartea am scris-o așa cum am înțeles firea și cântecul divin al poetului, sfătuindu-mă pe parcurs cu toți cei ce au încercat la diferite ocazii să pătrundă în Casa-i și în Gând, ca să-și lumineze Viața. Am scris-o mulți ani la rând și deci am avut timp suficient să meditez, să plec urechea la ceea ce se face

în jur, să țin cont de măsurării timpului. [...]. Cei drept, în câteva rânduri mi s-a imputat un fel de exces de zel în tratarea unor probleme de ideologie, o anumită sociologizare și prea accentuată identificare a realității trăite de poet și a unor fenomene acumulate prin lectură cu cele versificate, cântate și poetizate de M.Eminescu. Or, poetul n-a trăit și n-a creat într-un turn de fildeș, ci într-o realitate ingrată, mult prea îndepărtată de idealurile ce și le crease, le promovase, și pentru care a căutat, într-un fel, să pledeze în opera sa”.

De altfel, în maniera proprie totalizatoare, edificatoare și inconfundabilă, academicianul Mihail Dolgan (sunt ferm convins că în curând Academia noastră va opera un act de obligațiune morală, alegându-l pe virtuozul savant Mihail Dolgan în ipostaza nobilă pe care o merită cu prisosință, cea de academician titular) subtilizează până în cele mai ascunse lăcrițe ale sufletului travaliul depus cu atâta abnegație de academicianul Constantin Popovici, accentuând inspirat: «Exegeză de referință a cunoscutului eminescolog acad. Constantin Popovici, monografia „Eminescu. Viața și opera”, mereu perfectată și îmbogățită de la o ediție la alta, reprezintă un model clasic de descriere erudită și dialectică a vieții și operei „celui mai ales poet al acestui neam” în datele biografice complete și relevante și cu toate compartimentele de creație ale geniului. Valoarea primordială a cărții rezidă în faptul că ea reușește să investigheze cu minuție întreg universul artistic eminescian, perspectivele ontologice, filozofice și estetice ale acestui univers, principalele teme, motive și idei, geneza și sursele de inspirație ale unor scrieri concrete, propunând cititorului portretul Eminescu – Omul și Eminescu – Artistul în toată integritatea, complexitatea și armonia de contrarii».

Cu certitudine, înțeleptul academician Constantin Popovici știe Esența Iubirii de Aproape, de Carte, de Eternitate. Esență care nu măsoară ani, decenii, secole și nici chiar milenii. Este o dimensiune care tămâiază înmiresmat talent mirific și dăruire sublimă.

Astăzi, Constantin Popovici știe Vârsta Cuvintelor, care nu se măsoară în ani, decenii, secole și nici chiar în milenii, ci pătrunde adânc Etatea Veșniciei. Cine se apleacă cu har și bunătate asupra operei eminesciene transformă iremediabil cuvintele în rugăciuni, iar vârsta efemeră în atemporalitate.